

Antoon de Baets is bijzonder hoogleraar Geschiedenis, Ethiek en Mensenrechten en universitair hoofddocent geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen.

De zaak-Faurisson:

De klacht van een holocaustontkenner bij het VN-Mensenrechtencomité

Pseudohistorici komen in vele soorten, waaronder de holocaustontkenners. Eén van de spraakmakende figuren uit die groep is Robert Faurisson, literatuurwetenschapper aan de Universiteit van Lyon tot zijn ontslag in 1991. Vanwege zijn standpunten werden in de loop der jaren vele rechtszaken tegen hem gevoerd in Frankrijk, maar in 1993 klaagde Faurisson zélf bij het Comité voor de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties dat Frankrijk zijn recht op vrije meningsuiting had geschonden. De klacht werd ontvankelijk verklaard, maar na ampel beraad afgewezen. Hoe ging dat in zijn werk? Dat is een boeiende vraag, daar het VN-Comité toen voor het eerst (en het laatst) een uitspraak over holocaustontkenning deed. Niet minder dan acht van de achttien comitéleden vonden het nodig hun inzichten hierover in afzonderlijke opinies bij de uitspraak te voegen.¹ De zaak-Faurisson laat goed zien hoe juristen oordelen over beladen conflicten met betrekking tot historische onderwerpen.

1 United Nations Human Rights Committee, *Robert Faurisson versus France* (verzoekschrift 550/1993; 16 december 1996; 25 pp.). Bij vergelijkbare klachten – van de Canadezen Malcolm Ross en Ernst Zündel – ging het Comité in op andere factoren zoals de verwijdering uit een onderwijspositie (Ross), het houden van een persconferentie (Zündel) en de gegrondheid van celstraf en deportatie (opnieuw Zündel). Zie *Ross versus Canada* (verzoekschrift 736/1997; afgewezen) en *Zündel versus Canada* (verzoekschriften 953/2000 en 1341/2005; beide onontvankelijk). Alle uitspraken zijn te vinden op concernedhistorians.org/content/le.html. Het bestek van deze bijdrage laat niet toe om de zaak-Faurisson te vergelijken met deze zaken of met de holocaustontkenningszaken die voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens of voor nationale gerechtshoven hebben gediend, laat staan om de zaak te vergelijken met rechtszaken over de ontkenning van andere genocides. Dit essay is de volledig herziene versie van een eerdere tekst in de gelegenheidsbundel onder redactie van Doeko Bosscher en Ruben Nijmeijer, *Lof der nuchterheid: opstellen over tijd, geest en tijdgeest – Liber amicorum voor Jaap den Hollander* (Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2012), 30–40.

Faurisson versus Frankrijk

In de klacht van 1993 beschreef Faurisson hoe hij lange tijd bewijs had gezocht voor het bestaan van gaskamers voor uitroeiingsdoeleinden in de naziconcentratiekampen. Die zoektocht bleek vruchteloos en als gevolg daarvan begon hij de gaskamers in twijfel te trekken. Wetenschappelijke tijdschriften verwierpen zijn opvattingen echter en de pers dreef er de spot mee. Faurisson werd het mikpunt van talloze polemieken. Hij werd ook bedreigd met de dood en tussen 1978 en 1993 zelfs acht keer fysiek belaagd. Toch legde het gerechtelijk apparaat zijn protesten hiertegen steevast terzijde. De affaire die tot de eigenlijke klacht leidde begon op 14 juli 1990 toen de wet-Gayssot in werking trad: deze wet stelde de ontkenning van misdrijven tegen de menselijkheid (zoals omschreven in het handvest van het Neurenbergtribunaal) strafbaar. In de praktijk betekende de wet dat holocaustontkenning verboden werd. Al in september 1990 bekritiseerde Faurisson de wet-Gayssot in een interview met het blad *Le choc du mois*, waarin hij de bevindingen van het Neurenbergtribunaal en het bewijs voor het aantal in Auschwitz uitgeroeide slachtoffers in twijfel trok. Verder verklaarde hij onder meer:

Niemand zal mij doen zeggen dat twee plus twee vijf is, dat de aarde plat is of dat het Neurenbergtribunaal onfeilbaar was. Ik heb uitstekende redenen om niet te geloven in dat beleid van uitroeiing van de joden of in de magische gaskamer... Ik zou willen dat honderd procent van alle Franse burgers zich realiseerde dat de mythe van de gaskamers een kwaadaardig verzinsel is, bekrachtigd door de zegevierende machten in Neurenberg in 1945–1946 en gesanctioneerd op 14 juli 1990 door de huidige Franse regering onder goedkeuring van de hofhistorici.²

Die uitlating leidde tot een klacht van elf verenigingen van oud-strijders en gedeporteerden. Noodgedwongen begon Faurisson een lange rechtsgang met veroordeling en boete, beroep, afwijzing van beroep en hogere boete. Nadat hij in Frankrijk uitgeprocedeerd was, legde hij in 1993 onder artikel 19 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR) een klacht neer bij het VN-Comité. Faurisson vond dat de wet-Gayssot het historische onderzoek censureerde en criminaliseerde, zijn recht op vrije meningsuiting en zijn academische vrijheid schond en eigenlijk een “lex Faurissonia” was die hem persoonlijk viseerde.³

De Franse staat verweerde zich tegen deze klacht met het argument dat de wet een leemte vulde in het strafrecht. Holocaustontkenning kon immers niet

2 Verzoekschrift 550/1993, § 2.6.

3 Verzoekschrift 550/1993, § 2–3.

ondergebracht worden bij rassendiscriminatie, haatzaaien of verheerlijking van misdrijven tegen de menselijkheid. Bovendien omschreef de wet het werk van de rechter in strikte termen: het was niet diens taak om zich in het historisch debat te mengen, maar enkel om vast te stellen of uitlatingen het bestaan van misdrijven tegen de menselijkheid ontkenden.⁴

Faurisson antwoordde op dit verweer dat, strikt genomen, niet zozeer zijn vrije meningsuiting werd geschonden (die was immers niet absoluut) als wel zijn recht op het koesteren van een mening, zijn recht op twijfel en zijn recht op academische vrijheid. De vrijheid van academisch onderzoek zou volgens hem niet aan beperkingen onderhevig moeten zijn en het was dan ook absurd dat historici werden verhinderd bewijs over de Holocaust te onderzoeken. De wet maakte van het oordeel van Neurenberg een onwankelbaar dogma en bekrachtigde de orthodoxe, joodse versie van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.⁵

In juli 1995 verklaarde het VN-Comité de zaak ontvankelijk.⁶ De partijen kregen nogmaals de kans hun standpunten toe te lichten. De Franse staat benadrukte dat er vóór de invoering van de wet-Gayssot geen middel voorhanden was om het 'revisionisme'⁷ aan te pakken van lieden die zich met de titel van historicus tooiden. Holocaustontkenning was niets anders dan een subtiele vorm van contemporain antisemitisme. Met zijn stellingen zette Faurisson dus aan tot antisemitisch gedrag. Het racisme dat erachter school kon geen mening genoemd worden, het was agressie en daarom stond elke publieke uiting van dat racisme gelijk aan een bedreiging van de openbare orde. Onder het mom van historisch onderzoek beschuldigde Faurisson de joden er bovendien van de historische feiten te verdraaien en daarmee de uitroeiingsmythe te hebben gecreëerd. Op die manier en door het oordeel van Neurenberg een 'sinistere en ontorende juridische maskerade' te noemen, besmeurde hij de goede naam en de nagedachtenis van de slachtoffers van het nazisme. De Franse staat maakte op basis van die vaststelling ook een voorbehoud over de veroordelingsgrond. Artikel 19 IVBPR was hier eigenlijk niet van toepassing, daar Frankrijk de beperking van Faurissons meningsuiting kon rechtvaardigen volgens het regime dat artikel 19.3 voorschreef: de wet-Gayssot was precies omschreven, bestrafte geen mening maar de ontkenning van een alom erkende historische werkelijkheid, beschermde de rechten en de goede naam van de slachtoffers van het nazisme en hun nabestaanden en hielp daarnaast de openbare orde te handhaven. Frankrijk dacht ook dat het artikel 5.II VBPR– de zogenaamde misbruik-

4 Verzoekschrift 550/1993, § 4.

5 Verzoekschrift 550/1993, § 5.

6 Verzoekschrift 550/1993, § 6. Faurissons klacht bevatte ook kritiek op de Franse rechtsgang: die wordt hier niet besproken.

7 "Revisionisme" betekent in deze context "holocaustontkenning" (of "negationisme").

clause – aan zijn zijde had. Dat artikel bepaalde dat personen niet het recht hebben activiteiten te ontplooiën met het doel de IVBPR-rechten te vernietigen. Artikel 20.2 IVBPR over haatzaaien zou een betere veroordelingsgrond zijn dan artikel 19.⁸

In zijn repliek herhaalde Faurisson dat zijn onbeperkte recht op twijfel en op vrijheid van onderzoek in het geding was. De wet-Gayssot schond deze rechten, omdat zij het oordeel van een tribunaal verhief tot de enige, onaantastbare waarheid. Het streven om het antisemitisme te bestrijden rechtvaardigde nog niet deze exorbitante vorm van overheids censuur ten voordele van de joodse gemeenschap in Frankrijk. Faurisson vroeg waar toch het bewijs was dat zijn stellingen blijk gaven van ‘een subtiele vorm van contemporain antisemitisme’. De Franse staat getuigde van hubris door Faurisson ‘pseudowetenschappelijk’ te noemen. Hij ontkende niets, hij trok alleen de ‘alom erkende historische werkelijkheid’ in twijfel. Er was immers geen bewijs voor de Holocaust, zo hield hij vol: nooit werd een uitroeingsbevel gevonden en nooit aangetoond hoe het technisch mogelijk was om zoveel mensen te verstikken met gas. Daarnaast was zijn vrije meningsuiting ernstig bekneld: men ontzegde hem het recht op antwoord in de toonaangevende media en de rechtszaken tegen hem waren niet onpartijdig. Faurisson concludeerde dat hij ‘levend begraven’ werd in zijn eigen land.⁹

De beraadslaging van het VN-Comité

Hierna onderzocht het VN-Comité, bestaande uit achttien internationaal gerenommeerde juristen, de klacht op haar merites. VN-Comitélid Thomas Buergethal (Verenigde Staten) liet noteren dat hij niet kon deelnemen aan de beraadslaging aangezien hijzelf overlevende van Auschwitz en Sachsenhausen was en diverse familieleden waren omgekomen in de Holocaust. Ook het Franse VN-Comitélid, Christine Chanet, onthield zich.

Het VN-Comité nam om te beginnen nota van de discussie over holocaustontkenningswetten in Frankrijk en elders. Het sloot niet op voorhand uit dat de wet-Gayssot onverzoenbaar was met het IVBPR, maar het was niet zijn taak om wetten van verdragsstaten in abstracto te beoordelen. Het Comité moest enkel de beperking van Faurissons uitlatingen toetsen aan artikel 19.3 IVBPR. In dat artikel stonden drie condities die vervuld dienden te zijn om Faurissons vrije meningsuiting op geoorloofde wijze te beperken. Het VN-Comité onderzocht ze één voor één. De eerste vraag was of de beperking van Faurissons mening voorzien was in de Franse wet. Ja, zei het VN-Comité, de beperking was voorzien in de wet-Gayssot en de toetsing van Faurissons uitlatingen

8 Verzoekschrift 550/1993, § 7.

9 Verzoekschrift 550/1993, § 8; citaat in § 8.6.

gen daaraan was terecht. Daarna volgde de vraag of de beperking één van de volgende belangen diende: de rechten of de goede naam van anderen, de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden. Het VN-Comité vond dat de uitlatingen van Faurisson inderdaad van dien aard waren dat zij antisemitische gevoelens opriepen of versterkten en dat de beperking dus bedoeld was om het recht te waarborgen van de joodse gemeenschap om te leven zonder vrees voor een klimaat van antisemitisme. Met de beperking waren dus de eerste twee belangen, die van 'de rechten of de goede naam van anderen' gediend. De laatste vraag was of de beperking werkelijk noodzakelijk was. Het VN-Comité had begrip voor het argument van de Franse staat dat de wet-Gayssot ten dienste stond van de strijd tegen racisme en antisemitisme en voor diens stelling dat holocaustontkenning het belangrijkste vehikel voor het antisemitisme was. Het vond in het aangedragen materiaal geen enkel argument dat de positie van de Franse staat ten aanzien van de noodzaak van de beperking ondermijnde. De beperking werd daarom noodzakelijk geacht en dit betekende dat aan alle condities was voldaan, dat de beperking dus terecht was en dat Frankrijk Faurissons recht op vrije meningsuiting bijgevolg *niet* had geschonden.¹⁰

De individuele opinies

De uitspraak van het VN-Comité op 8 november 1996 lokte de opinies van acht VN-Comitéleden uit.¹¹ Zonder uitzondering onderschreven zij de uitspraak van het VN-Comité, zij het niet zonder kritische observaties. Nisuke Ando (Japan) waarschuwde voor het gebruik van de wet-Gayssot en dacht dat als de term ontkenning losjes werd geïnterpreteerd de vrije meningsuiting wel degelijk in gedrang kon komen. Hij beval aan de wet te vervangen door specifiekere wetgeving die duidelijk omschreven daden van antisemitisme zou verbieden.

De leden Elizabeth Evatt (Australië), David Kretzmer (Israël) en Eckart Klein (Duitsland) concentreerden zich in een gemeenschappelijke opinie op de vraag in hoeverre Faurissons uitlatingen hadden *aangespoord* tot antisemitische daden. Daarvoor had eerst artikel 20.2 IVBPR over haatzaaien getoetst moeten worden en dat luidde: 'Het propageren van op nationale afkomst, ras of godsdienst gebaseerde haatgevoelens die aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld, wordt bij de wet verboden.' Binnen de strikte grenzen van dit artikel kon men niet zonder meer volhouden dat Faurisson had aangespoord tot antisemitische daden. Toch, zo gingen de drie VN-Comitéleden verder, waren er omstandigheden denkbaar waarin het recht gevrijwaard te blijven van aansporing tot raciale discriminatie niet volledig beschermd werd door een wet die

10 Verzoekschrift 550/1993, § 9–10.

11 Deze volgen op § 10 in verzoekschrift 550/1993.

precies binnen de lijnen van artikel 20.2 bleef. Dat was het geval wanneer in een specifieke context uitlatingen werden gedaan die weliswaar niet voldeden aan de strikte criteria van artikel 20.2 maar tóch een bewijsbaar onderdeel vormden van een *aansporingspatroon* tegen een bepaalde raciale groep. Dat was ook het geval wanneer zij die haat wilden verspreiden gesofisticeerde taal gebruikten die niet strafbaar was onder het artikel, ofschoon haar effect even schadelijk was als expliciete aansporing en misschien zelfs meer.

Het kon niet worden uitgesloten, vonden de drie, dat holocaustontkenning in het Frankrijk van 1990 een vorm van aansporing tot antisemitisme was. Dit was geen gevolg van de twijfel aan historische feiten die goed gedocumenteerd waren door historici van verschillende gezindten en achtergronden en door internationale en binnenlandse tribunalen, maar van de context waarin onder het mom van onpartijdig academisch onderzoek gesuggereerd werd dat de slachtoffers van het nazisme zich schuldig hadden gemaakt aan onoprechte verzinselen, dat het verhaal van hun slachtofferschap een mythe was en dat de gaskamers waarin zoveel mensen werden vermoord ‘magisch’ waren. Wel was de wet-Gayssot, wier doel was het antisemitisme te bestrijden, in veel te brede termen gegoten. De vereisten van kwaadaardige intentie en aansporing kwamen er in het geheel niet in voor en wellicht waren er subtielere formuleringen denkbaar dan die van de wet om hetzelfde doel te bereiken *zonder* historische waarheden en ervaringen in onaantastbaar dogma te veranderen. In het specifieke geval-Faurisson was echter wel degelijk iets te zeggen over kwaadaardige intentie en aansporing. Uit twee van diens uitlatingen in het interview bleek namelijk dat hij niet louter door belangstelling voor historisch onderzoek werd gedreven, maar ook door de intentie de joden aan te vallen: hij had beweerd dat zij de ‘magische gaskamers’ hadden verzonnen en hij had gevraagd dat niet alleen hij maar ook historici, ‘in het bijzonder joodse historici’, die kritiek hadden op Neurenberg zouden worden vervolgd. Terwijl er alle redenen bestond om *bonafide* historisch onderzoek te beschermen tegen beperkingen, zelfs als het aanvaarde historische waarheden ter discussie stelde en daardoor mensen beledigde, konden Faurissons antisemitische uitlatingen zich niet op dezelfde bescherming beroepen. De beperking van Faurissons vrije meningsuiting was niet buitensporig en nodig om de rechten van anderen te beschermen.

Cecilia Medina Quiroga (Chili) sloot zich hierbij aan. Rajsoomer Lallah (Mauritius) betoogde dat het VN-Comité Faurissons uitlatingen toch beter onder artikel 20.2 IVBPR had kunnen bespreken dan onder artikel 19.3. Het cruciale onderscheid was dat onder artikel 20.2 de mening zelf verboden mocht worden, terwijl onder artikel 19.3 alleen het negatieve effect van de mening op één van de daar genoemde belangen beperkt mocht worden. Ook Lallah stelde vragen bij de wet-Gayssot. Dat holocaustontkenning noodzakelijk antisemitisch was of aanspoorde tot antisemitisme was slechts een aanname van de wetgever. Ondanks haar tekorten, zo vond ook hij, pasten de Franse rechters in dit specifiek geval de wet toch correct toe, daar Faurissons uitlatingen eerder

het karakter hadden van onder 20.2 te verbieden meningen dan onder 19.3 te beperken meningen. Prafullachandra Bhagwati (India), ten slotte, meende dat de wet-Gaysot diende om subtiele uitingen van antisemitisme te verbieden of te voorkomen en op die manier de joodse gemeenschap te beschermen tegen vijandigheid. Zonder de wet zouden Faurisson *cum suis* hun tot antisemitisme aansprekende uitlatingen blijven ventileren.

Discussie

Enkele observaties zijn op hun plaats.¹² Allereerst valt Faurissons aarzeling op: aanvankelijk vond hij dat zowel zijn vrije meningsuiting als zijn academische vrijheid was geschonden; later verschoof zijn defensielinie uitsluitend naar zijn academische vrijheid. Faurisson nam vervolgens ten onrechte aan dat de academische vrijheid (en het recht op onderzoek) onbeperkt was: art.19.3 IVBPR regelt het regime van de beperkingen. Het VN-Comité hield geen rekening met zijn aannames: de zaak-Faurisson ging over vrije meningsuiting en antisemitisme, punt. En volgens artikel 19.2 IVBPR was het recht op historisch onderzoek daar onderdeel van. Het VN-Comité ging ook niet mee met de suggestie van de Franse staat om de zaak onder artikel 5.1 IVBPR te beoordelen. Op zich was dit merkwaardig, daar holocaustontkenners die zich bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens beklagden over aantasting van hun vrije meningsuiting allemaal werden afgewezen op basis van de misbruikclausule van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (de tegenhanger van artikel 5.1 IVBPR). Ook de suggestie om artikel 20.2 IVBPR in te zetten werd niet gevolgd hoewel diverse VN-Comitéleden, Lallah voorop, aangaven dat aansporing tot raciale haat een centraal element was in Faurissons uitlatingen.

12 Gebruik werd gemaakt van, onder meer, Eric Barendt, *Freedom of Speech* (Oxford: Oxford University Press, Oxford, 2005/2), 180; Hannes Cannie & Dirk Voorhoof, "The Abuse Clause and Freedom of Expression under the European Human Rights Convention: An Added Value for Democracy and Human Rights Protection?" *Netherlands Quarterly for Human Rights* (2011, no. 1), 79–80; Ivan Hare & James Weinstein, red., *Extreme Speech and Democracy* (Oxford: Oxford University Press, 2009), 70–71, 380; Sarah Joseph & Melissa Castan, *The International Covenant on Civil and Political Rights: Cases, Materials, and Commentary* (Oxford: Oxford University Press, 2013/3), 28, 54, 643–644; Dominic McGoldrick & Thérèse McGoldrick, "Hate-Speech Laws: Consistency with National and International Human Rights Law," *Legal Studies* (1998, no. 18), 470–471, 479–480; Toby Mendel, *Study on International Standards Relating to Incitement to Genocide or Racial Hatred: For the UN Special Advisor on the Prevention of Genocide* ([Halifax]; april 2006), 8, 25, 32–33, 40–41, 47, 49, 55, 56 (raadpleegbaar via concernedhistorians.org/to/239.pdf); Manfred Nowak, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary* (Kehl am Rhein, Straatsburg en Arlington, VA: Engel, 2005/3), 455–456, 478.

Innoverend was het onderscheid van Evatt, Kretzmer en Klein tussen expliciete aansporing en indirecte aansporing als onderdeel van een patroon van toespelingen. Dit is een nuttig onderscheid. Uit andere contexten, bijvoorbeeld die van de Rwandese genocide, bleek namelijk ook hoe effectief bepaalde sluipende vormen van aansporing (zoals eufemismen en toespelingen) konden zijn.¹³ Het pleidooi om voldoende aandacht te schenken aan contextvariabelen is ook winst. Toch is het onderscheid problematisch in twee opzichten: (1) Wat is aansporing eigenlijk als zij ook indirect en impliciet kan zijn? (2) Is het bewijs voor het bestaan van een patroon van indirecte aansporing rond te krijgen? Het bestaan van een patroon werd in de zaak-Faurisson aangenomen, maar niet aangetoond.

Hoe het ook zij, het VN-Comité koos voor artikel 19.3 IVBPR om te toetsen of de beperking van Faurissons mening terecht was. Bij de eerste afweging – was de beperking neergelegd in de wet – viel op dat de wet-Gayssot veel kritiek ontmoette onder de VN-Comitéleden omdat zij zulke brede formules bevatte. Alleen Bhagwati liet zich er positief over uit. Dat is begrijpelijk: hij kwam uit India, een land waar de talrijke etnische en raciale gemeenschappen in vaak gespannen verhoudingen met elkaar moesten samenleven. Toch deed het VN-Comité geen oproep om de holocaustontkenningswetten zelf af te schaffen: het lag immers buiten zijn bevoegdheid om wetten in abstracto te toetsen. Het VN-Comité liet wél doorschemeren dat andere wetten (haatzaaiwetten of smaadwetten) het doel van de wet-Gayssot beter dienden dan de wet-Gayssot zelf. Bij de tweede afweging – diende de beperking ‘de rechten of de goede naam van anderen’ of ‘de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden’ – speelde alleen het belang van ‘de rechten en goede naam van anderen’ een rol, met als bijzonderheid dat onder ‘anderen’ niet alleen individuele holocaustslachtoffers werd verstaan maar ook de joodse gemeenschap als geheel. Het argument van de Franse staat dat Faurissons holocaustontkenning ook een bedreiging voor de openbare orde vormde, werd niet door het VN-Comité overgenomen. Bij de derde afweging – was de beperking noodzakelijk – was het opmerkelijk dat het VN-Comité zich nogal lacooniek opstelde: het verklaarde dat het in het aangedragen materiaal geen argument bespeurde om te twijfelen aan de geldigheid van de positie van de Franse staat wat betreft de noodzaak van de beperking. De toets van proportionaliteit (stond de beperking in verhouding tot het door de wet te beschermen belang?), normaal een onderdeel van de noodzaakstest, ontbrak in de overwegingen van

13 De Rwandese genocide speelde zich af in 1994 – toen Faurissons klacht in behandeling was. In de zaak van Ferdinand Nahimana (een historicus die zich vóór en tijdens de genocide schuldig had gemaakt aan haatzaaien) werd later naar de zaak-Faurisson verwezen. Zie International Criminal Tribunal for Rwanda, *Prosecutor versus Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze* (Case no. ICTR-99-52-T), Judgement and Sentence (2003; concernedhistorians.org/le/64.pdf), §§ 988–989, 1001, 1004.

het VN-Comité.

Epiloog

De uitspraak van het VN-Comité en de opinies van de individuele VN-Comitéleden maakten school en worden vaak geciteerd. Zij zijn inmiddels niet meer weg te denken uit de discussie over holocaustontkenning. Wat we zien is een discrepantie. Enerzijds blijkt het vrij eenvoudig om de Holocaust te ontkennen (een handzame slagzin als ‘de magische gaskamers’ is al voldoende), anderzijds is een zorgvuldige juridische beoordeling, met inachtneming van alle rechten van zowel de ontkenner als zijn slachtoffers, nogal ingewikkeld. Die discrepantie heeft een reden: zelfs als men holocaustontkenning terecht verafschuwt om het leed dat zij kan berokkenen, dan moet men zich nog realiseren dat de prijs van een zo onbelemmerd mogelijke meningsuiting over het verleden noodzakelijk inhoudt dat sommige van die meningen vals zijn. Of zoals Bhagwati het bij zijn verwerping van Faurissons uitlatingen formuleerde:

Ik ben met de grootst mogelijke weerzin tot mijn conclusie gekomen omdat ik er heilig in geloof dat vrijheid van meningsuiting in een vrije, democratische maatschappij één van de kostbaarste vrijheden is die te allen prijze moet verdedigd worden en hoog gehouden, en dat in het bijzonder in het land van Voltaire.¹⁴

Het VN-Comité bekeek de holocaustontkenning vooral als vehikel van antisemitisme en nauwelijks als een kwestie van oneigenlijke betwisting van historische feiten. Sindsdien heeft het die lijn doorgetrokken. In 2011 nam het namelijk een gezaghebbend *General Comment* aan waarin staat dat ‘wetten die de meningsuiting over historische feiten bestraffen onverenigbaar zijn met [het IVBPR]’. Daarbij ging het expliciet om ‘herinneringswetten’ (*memory laws*) en werd verwezen naar de zaak-Faurisson.¹⁵ Vijftien jaar na de uitspraak kwam het dus toch tot een veroordeling ‘in abstracto’ van wetten zoals de wet-Gaysot. De virtuele aanbeveling is ze af te schaffen.

Naar mijn mening moeten staten holocaustontkenning enkel verbieden als zulke uitlatingen vallen onder het haatzaaien zoals bedoeld in artikel 20.2 IVBPR. Dat is echter meestal niet het geval, ook niet voor Faurissons interview. De meeste vormen van genocide-ontkenning halen inderdaad – hoe kwetsend, schokkend of verontrustend ook – niet de haatzaaistandaard zoals daar beschre-

14 Verzoekschrift 550/1993, ‘Individual opinion by Prafullachandra Bhagwati (concurring)’.

15 UN Human Rights Committee, General Comment 34: Freedoms of Opinion and Expression (2011; concernedhistorians.org/to/251.pdf), § 49.

ven.¹⁶ Terecht verwierp het VN-Comité een oordeel onder artikel 20.2. Ook een afwijzing met beroep op de misbruikclausule 5.1 IVBPR is buiten proportie. Daarnaast is een veroordeling onder artikel 19.3 IVBPR in de meeste gevallen van holocaustonkenning niet sterk – ook hier niet. Faurissons mening vormde geen bedreiging van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden. Zijn uitlatingen waren wél een diep grievende aanval op de rechten en de goede naam van anderen, maar de context is hier doorslaggevend: ze werden geopperd in een extreemrechts maandblad dat niet door zijn slachtoffers werd gelezen. Mijn advies luidt dan ook: schaf de wet-Gayssot af; vervolg de pseudohistoricus niet. En bestrijd hem met het woord.

16 Antoon De Baets, *De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de historicus* (Amsterdam, 2015).